УДК 34
З-12

Рекомендовано до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет» (протокол від 27.07.2026 № 13).

З-12 Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 05 черв. 2026 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2026. 242 с.

Збірник конференції містить матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (05.06.2026), у роботі якої взяли участь представники закладів вищої освіти, наукових установ, правоохоронних органів, недержавних установ України та іноземних держав.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова);* канд. юрид. наук, доц. **Олександр ХРИСТОВ** (*заст. голови);* канд. юрид. наук, доц. **Тетяна АЛФЬОРОВА**; докт. юрид. наук, доц. **Вадим ДАВИДЮК**; канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**; докт. юрид. наук, проф**. Євген ЛЕГЕЗА**; канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА**; докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**; канд. юрид наук, доц. **Станіслав ЧЕРНОП'ЯТОВ**; **Андрій МІРОШНИК** *(секретар).*

ISBN 978-617-8981-32-7

© ВНПЗ ДГУ, 2026
© Автори, 2026

Ковальчук Я.В., Булгакова Ю.М.
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ…… 70

Логвиненко Б.О.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…….. 73

Макушев П.В., Дубов С.М.
ВІЙСЬКОВА ДИСЦИПЛІНАРНА ПРАКТИКА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. 76

Фєдосєєв В.В.
ОБ'ЄКТИ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ В КОНТЕКСТІ СТАТТІ 438 КК УКРАЇНИ…… 80

Христов О.Л., Феденко Я.І.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЮЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БПЛА, РАКЕТНОЇ ЧИ РЕАКТИВНОЇ ЗБРОЇ….. 82

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Kaliyev A.A.
DIGITALIZATION OF CRIME AND NEW EVIDENTIARY REQUIREMENTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS……... 87

Kainazarova D.B.
PREVENTION OF CORRUPTION RISKS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION……... 89

Nataliia Glynska
STANDARDS OF PROPER NOTIFICATION A PERSON OF SUSPICION IN ABSENTIA PROCEEDINGS: INTERNATIONAL CRITERIA AND NATIONAL PRACTICE……... 92

Христова Ю.В.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВОСУДДЯ……. 95

Макушев Петро Васильович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри історії та
теорії держави і права
Університет митної справи та фінансів
ORCID 0000-0001-8693-1428
Дубов Сергій Миколайович
кандидат юридичних наук, завідувач
науково-дослідної лабораторії з актуальних
проблем юриспруденції та психології
Дніпровського гуманітарного університету
ORCID 0000-0002-9015-2248

ВІЙСЬКОВА ДИСЦИПЛІНАРНА ПРАКТИКА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова дисципліна є фундаментальною основою боєздатності будь-яких збройних сил, а в умовах повномасштабної війни та безпрецедентної за своїми масштабами дії правового режиму воєнного стану її значення набуває виключно екзистенційного характеру для забезпечення виживання держави. Архітектура військового управління спирається на беззаперечне підпорядкування, чітку субординацію, дисципліну та неухильне виконання наказів, що в мирний час забезпечується системою статутних норм, а в умовах війни – додатковими механізмами кримінально-правового примусу.

У загальнотеоретичному розумінні дисципліна – це усталений порядок дій індивідів, модель їхньої поведінки, що відповідає праву, моралі та вимогам конкретної організації, або обов'язкове дотримання встановленого порядку всіма членами колективу. Водночас виділення військової дисципліни в окремий вид об'єктивно зумовлюється специфікою сфери її застосування та особливостями адміністративно-правового статусу її носіїв – військовослужбовців.

Військова дисциплінарна практика нерозривно пов'язана з розмежуванням видів юридичної відповідальності. На сьогодні система відповідальності військовослужбовців включає дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та матеріальну відповідальність. Важливо зазначити, що ефективна система протидії військовим правопорушенням має базуватися на комплексному поєднанні заходів адміністративного попередження, припинення та безпосередньо відповідальності. Метою військової юстиції у цьому контексті є сприяння підтриманню військової дисципліни (правопорядку в ЗСУ) в рамках верховенства права через справедливе здійснення правосуддя.

Багатовимірний аналіз військової дисциплінарної практики в Україні вимагає структурованого та послідовного розгляду кількох взаємопов'язаних вимірів: від сухих кримінологічних статистичних даних, що розкривають

істинний масштаб проблеми, до складних питань кримінально-правової кваліфікації діянь, тенденцій судового правозастосування та, зрештою, оцінки новітніх законодавчих інструментів депеналізації та реінтеграції. Тільки такий цілісний підхід дозволяє зрозуміти справжню природу викликів, що постали перед сектором безпеки і оборони.

Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є невиконання або неналежне виконання військовослужбовцем своїх службових обов'язків, а також порушення військової дисципліни чи громадського порядку. У таких випадках командир зобов'язаний відреагувати: нагадати про обов’язки служби або застосувати дисциплінарне стягнення.

Законодавство передбачає чітку градацію стягнень: від зауваження, догани чи суворої догани до позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини [3]. Під час обрання виду стягнення командир повинен враховувати характер та обставини вчинення правопорушення, його наслідки, попередню поведінку особи, а також тривалість її військової служби.

Сучасна дисциплінарна практика базується на кількох імперативних заборонах: по-перше, категорично заборонено за одне правопорушення накладати кілька дисциплінарних стягнень; по-друге, неприпустимим є накладення стягнення на весь підрозділ замість індивідуального притягнення до відповідальності безпосередньо винних осіб (заборона колективної відповідальності).

Ключовим інструментом військової дисциплінарної практики є службове розслідування. У Збройних Силах України порядок його проведення регламентується наказом Міністерства оборони України № 608. Службове розслідування – це сукупність дій, спрямованих на з’ясування обставин правопорушення та визначення міри відповідальності причетних осіб [2].

Процедура ініціюється виключно письмовим наказом командира (начальника), в якому зазначаються підстави, особа, щодо якої проводиться розслідування, склад комісії та строки. Термін проведення розслідування становить до 1 місяця з можливістю продовження ще на місяць. Дисциплінарне стягнення має бути накладене не пізніше 10 діб з моменту, коли стало відомо про проступок, або протягом місяця після завершення службового розслідування (без урахування часу на лікування чи відпустку). Крім того, застосування стягнення після спливу шести місяців з моменту виявлення проступку є недопустимим [3].

Надзвичайно важливою проблемою практики є недотримання прав військовослужбовців під час розслідувань. Військовослужбовець має право: знати про підстави розслідування, надавати усні та письмові пояснення (або відмовитися від їх надання), подавати докази, знайомитися з актом розслідування в частині, що його стосується, та оскаржувати рішення. Якщо комісія проводить перевірку без залучення особи, перекручує пояснення або відмовляє в ознайомленні з матеріалами, це є прямим порушенням процедури, яке є підставою для скасування результатів в адміністративному або судовому порядку.

В умовах повномасштабної війни однією з найгостріших проблем є самовільне залишення військової частини. Кількісні показники військових кримінальних правопорушень в Україні, згідно з консолідованими даними Офісу Генерального прокурора та Державного бюро розслідувань, з моменту початку повномасштабного вторгнення у 2022 році правоохоронними органами було відкрито понад 250 тисяч кримінальних проваджень за фактами самовільного залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) та дезертирства [9]. Ця колосальна цифра ілюструє масштабний виклик для всієї системи комплектування, підготовки та управління ЗСУ, адже вона репрезентує еквівалент кількох десятків повноцінних бойових бригад, які тимчасово або назавжди випали з процесу збройної боротьби.

Залежно від обставин, за СЗЧ передбачена або сувора дисциплінарна, або кримінальна відповідальність. На жаль превалює кримінальна статистика: 2022 рік: 6600 справ про СЗЧ та 3400 про дезертирство; 2023 рік: 17600 справ про СЗЧ та 7800 про дезертирство; 2024 рік: 67800 справ про СЗЧ та 23300 про дезертирство [6,7].

Динаміка законодавства у 2024–2025 роках демонструє спробу держави знайти баланс між покаранням та збереженням кадрового потенціалу війська. Зокрема, було впроваджено механізми умовно-дострокового звільнення для осіб, які виявили бажання проходити службу за контрактом та відповідають встановленим вимогам. Крім того, ухвалено зміни, згідно з якими військовослужбовці, що добровільно повернулися до своїх частин до 1 січня 2025 року, підлягають звільненню від кримінальної відповідальності [8]. Застосовується також практика закриття кримінальних проваджень, якщо встановлено, що військовослужбовець є непридатним до служби.

Отже, сучасна військова дисциплінарна практика в Україні функціонує в екстремальних умовах та стикається з низкою викликів. По-перше, офіційна відкрита статистика незаперечно свідчить про те, що явище самовільного залишення військової частини давно переросло рамки поодиноких порушень дисципліни і набуло характеру масштабної, системної управлінської кризи. По-друге, теоретична та практична правова кваліфікація військових правопорушень залишається одним із найскладніших викликів для всієї правоохоронної та судової систем держави.

Для покращення ситуації необхідно: 1. Забезпечити дієвий механізм позасудового (подання рапорту вищому командиру) та судового оскарження рішень, якщо права військовослужбовця були порушені. 2. Адаптувати дисциплінарні статути та нормативну базу до реалій сучасної війни, забезпечивши баланс між жорсткою військовою ієрархією та дотриманням базових конституційних прав особи. 3. Спираючись на Закон України № 3902-IX стало активно використовувати інституту депеналізації, що є стратегічно вивіреним кроком у трансформації системи військового правосуддя України. 4. Необхідне оновлення концепції військової дисципліни шляхом інституційної модернізації Дисциплінарного статуту ЗСУ (відповідно до проєкту № 13037), з метою його гармонізації зі стандартами НАТО та

положеннями Резолюції ООН 1325, що дасть ціннісний зсув в українській армії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-XII (зі змінами та доповненнями). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text (дата звернення: 14.05.2026).
2. Наказ Міністерства оборони України від 21.11.2017 № 608 «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-17#Text (дата звернення: 14.05.2026).
3. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» від 24.03.1999 № 551-XIV (зі змінами та доповненнями). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text (дата звернення: 15.05.2026).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (в частині військових адміністративних правопорушень). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення: 16.05.2026).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 19.05.2026).
6. Статистика кримінальних проваджень: в ОГП розказали скільки людей вчинили СЗЧ. Судово-юридична газета. 11.11.2025. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/345871-statistika-kriminalnikh-provadzhen-v-ogp-rozkazali-skilki-lyudey-vchinili-szch (дата звернення: 20.05.2026).
7. У 4 рази побільшало справ про СЗЧ за рік. Опендатабот. 14.11.2025. URL: https://opendatabot.ua/analytics/awol-2025 (дата звернення: 20.05.2026).
8. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які вперше вчинили деякі злочини під час дії воєнного стану : Закон України від 21.11.2024 № 4087-IX. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4087-20#Text (дата звернення: 24.05.2026).
9. Офіс Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/